

ννν καὶ συνηρμοδύμεννν. "Ωστε ὑπ' ὅψει ἔχοντες ταῦτα, πρὸς δέτην καθόλου ἐνεστῶσαν τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου κατάστασιν καὶ τὴν πρὸς τὴν καθωμιλημένην αὐτοῦ σχέσιν, οὐδαμῶς δικαιούμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸν ὡς ἀποκλειστικὸν τῆς τέχνης δημιούργημα, ὡς δημιούργημα τῆς φαντασίας τῶν λογίων, ὡς ἀποκύπα-τῆς ἐξημένης σχολαστικῶν τινων κεφαλῆς, ὥσπερ τινὲς ἐπιπολαίως καὶ οὐχὶ κατὰ βάθος καὶ ἀντικειμενικῶς τὰ πράγματα ἐξετάζοντες ὑπέθεσαν, χωρὶς οὔτε κἀν νὰ παραπορήσωσιν, ὅτι τὰ στοιχεῖα τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐλάφθησαν πάντοτε καὶ λαμβάνονται οὐχὶ ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὅλως φυσικῆς καὶ ἀτέχνου μὲν, ἀλλ' κατὰ νόμους καὶ κανόνας ὠδαύτως ἴδιαιτέρως μορφουμένης γλώσσης τῶν πολλῶν. Ἡμεῖς τούλαχιστον δημολογοῦμεν πάντοτε καὶ μεθ' ἡμῶν θέλει συνηρμολογῆσαι πᾶς ὁρθῶς φρονῶν, ὅτι κυρίως εἰπεῖν μόνος ὁ λαὸς δημιουργεῖ τὴν γλώσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο δημολογοῦντες οὐδαμῶς δικαιούμεθα καὶ ν' ἀπαρνηθῶμεν τοῖς ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοις λογίοις τὸ συμφώνως τῇ ἑθνικῇ ἀνάγκῃ καὶ ταῖς περιστάσεσι καλλιεργεῖν καὶ ἀναπτύσσειν τὴν γλώσσαν αὐτῶν τὴν στενῶς καὶ μετὰ τῆς ἀρχαίας καὶ μετὰ τῆς χύδην γλώσσης συνδεθεμένην καὶ ὡς μεδότοιχον ἐν τῷ μέσῳ ἀμφοτέρων κειμένην, τὸ ἀνυψῶδαι αὐτὴν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ περιωπήν καὶ δι' αὐτῆς ἐπιδρᾶν (ἐστω καὶ ἐλάχιστα) καὶ ἐπὶ τὴν ἴδιαιτέραν τῆς ἴδιας γλώσσης τοῦ λαοῦ μόρφωσιν. Οὐδὲ δυνάμεθα ποτε νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ηδυνήθησάν ποτε ἢ καὶ δύνανται οἱ λόγιοι μηδεμίαν δινάμενοι νὰ ἔξαστοις βίαν, μηδένα περιορισμόν, νὰ ἐπιβάλωσιν ἢ οὔτοι ἐδημιούργησαν (ὅς τινες φρονοῦσιν) ἢ δημιουργοῦσι γλώσσαν, δλῶς ἀκατάληπτον οὖσαν καὶ μηδεμίαν ἢ καὶ ἐλαχίστην πρὸς τὴν τοῦ λαοῦ γλώσσαν φέρουσαν σχέσιν. "Ἄλλως τε πᾶς ἀγοργύτως ἡθελεν ἀνεχθῆ ὀλόκληρος λαὸς τὴν ἐπιδολὸν γλώσσης ἀκαταλήπτου ἢ καὶ δυσπέπτου αὐτῷ, γλώσσης ὑπὸ σχετικῶς ὀλίγων μόνον ἐφευρημένης καὶ δεδημιουργημένης καὶ κτῆμα τούτων μόνον θεωρουμένης; "Ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀγορὴ καὶ ὑποστηρίξις μάλιστα καὶ ἐκτίμησις τῆς γλώσσης τῶν λογίων μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ λαὸς δὲν θεωρεῖ αὐτὴν ὡς πάντη ἔνεννα αὐτῷ, δὲν θεωρεῖ αὐτὴν ὡς ἀποκλειστικὸν τῆς τέχνης τῶν λογίων προϊόν, ὡς μόνον τούτων κτῆμα, ἀλλὰ δυνατόθεται, ὅτι καὶ αὐτὴ κατὰ μέγα μέρος ἀνήκει αὐτῷ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀνέθορεν, ὡς οἰκοδομηθεῖσα κατὰ μέγα μέρος ἐκ στοιχείων εἰλημμένων ἐκ τῆς φυσικῆς, ἀτέχνου καὶ ἀπερίττου γλώσσης. Δύναται τις ἵδως νὰ παραβάλῃ τὴν γλώσσαν τῶν λογίων πρὸς τι μεγαλοπερές καὶ λαμπρὸν οἰκοδόμημα· ὥσπερ δηλαδὴ τὸ ποιοῦτον οἰκοδόμημα, καίπερ τεχνητῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ τῶν οἰκοδόμων ἀκοδομημένον, δὲν θεωρεῖται κτῆμα αὐτῶν, ἀλλὰ ἐκείνου, ὅστις ἐδαπάνησε πρὸς οἰκοδομὴν, ἐπομένως ἐκείνου, ὅστις παρέσχε τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικόν, ὥστε κατὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ νὰ κατασκευασθῇ τὸ οἰκοδόμημα, οὕτω καὶ τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν οἰκοδόμημα τῆς γλώσσης τῶν λογίων, καίπερ τεχνητόν, καίπερ καλλιτεχνικῶς ὑπὸ αὐτῶν φιλοδομημένον, ἐστὶ κτῆμα ἐν γένει τοῦ λαοῦ, τοῦ πρὸς οἰκοδομὴν αὐτοῦ

ικανὰ παραδόγοντος στοιχεῖα. "Ἡ μόνη διαφορὰ ἐν τῇ παραβολῇ ταύτῃ ἐστίν, ὅτι ἐνῷ δὲ ἀρχιτέκτων καὶ οἱ οἰκοδόμοι τοῦ οἰκοδομήματος ἐπαξιώς ἀνταμείβονται ὑλικῶς καὶ πήθικῶς μάλιστα, ὅταν τὸ ἔργον τῆς τέχνης αὐτῶν ἐξέχῃ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, προκειμένου περὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐξόχου οἰκοδομήματος τῆς γλώσσης τῶν λογίων, οὗτοι συνήθως οὐ μόνον ὑλικῶς δὲν ἀναταμείβονται, ἀλλὰ καὶ περιφρονοῦνται καὶ πήθικῶς ἐνίστε (ἴνα μὴ εἰπωμεν πολλάκις) προσδάλλονται ὑπὸ τινων ἐπιπολαίως τὰ πράγματα ἐξεταζόντων, ὡς σχολαστικοὶ καὶ "δασκάλοι", ίνα κοινῶς εἰπωμεν, χαρακτηριζόμενοι, ἀκριβῶς αὐτοὶ οὔτοι, οἵτινες μετ' ἀληθοῦς αὐταπαροντίας τὴν ιερὰν αὐτῶν ἀποστολὸν ἐκτὸνορύντες ζητοῦσίν διπλας ἐν τῇ νῦν μεταβατικῇ τοῦ ημετέρου Γένους καταστάσει μορφώσωσι γλώσσαν ὡς οἶόν τε τελείαν, δυναμένην ἀνέτως καὶ μετὰ πάσης εὐχερείας νὰ ἐκφράζῃ πᾶσαν ἀληθῆ γνῶσιν πρὸς διάπλασιν τῶν ηδῶν τῆς νεολαίας καὶ μόρφωσιν τοῦ πνεύματος αὐτῆς, πρὸς ἀνύψωσιν αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ἀκριβῶς, λέγομεν, αὐτοὶ οὔτοι, οἵτινες, μετὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν τὰ μάλιστα εἰς τὴν τοῦ ημετέρου Εθνους πρόσδοτον καὶ εύημερίαν συντελέσαντες, δύνανται καὶ δικαιοῦνται ἀληθεῖς νὰ θεωρῶνται τῆς κοινωνίας μάρτυρες.

Α. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος.)

ΟΙ ΔΗΜΟΔΕΙΣ ΤΥΠΟΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΝΙΩΝ τοῦ α' καὶ β' προδώπου.¹

Πρῶτος τῶν Βυζαντίνων συγγραφέων, περ' ὃ ἀπαντῶσιν οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς νῦν δημώδεις τύπους τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, είναι *Kωρσταρτίτος* ὁ Πορφυρογέννητος (ι' αἰώνι). Παρὰ τούτῳ τὸ πρώτον εὑρται σᾶτη ("Ἐκθεσὶς τῆς βασιλείου τάξεως, ἔκδοσ. Η. Leichius καὶ J. Reiske, σ. 36, 37, 38, 42, 44, 81, 61, 380, 383, 384, 650, 651). Τὸ σᾶτη δὲ τοῦτο ἐγένετο ἐκ τοῦ ἑνίκου σὲ ὡς τὸ ἀντοῦνται ἐκ τοῦ ἀντούτορ, γνωστὸν δὲ ὅτι τοῦτο είναι σύνθετος τοῦ ἐ (ἔνικ. γ' προσ.). αὐτόργ, ἐπειτα δὲ μετηνέχθη καὶ εἰς τὸν πληθυντ. ἀντοῦνται ἀντὶ σρᾶς αὐτούν. Ἡτο δὲ ἀρχικῶς τὸ σᾶτη αἰτιατ., ὡς ἀπαντῆ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ (αὐτόθι σ. 380), ἐπειτα δὲ ἐτέθη ἀντὶ τῆς γενικ. ὅμων. 'Αλλ' ή τοικάντη χρῆσις τοῦ σᾶτη ἀντὶ ὅμων προτῆλεν ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς Κοινῆς Διαλέκτου χρήσεως τῆς αἰτιατ. ἀντὶ τῆς δοτικῆς. 'Αρχικῶς δῆλον ὅτι ἐλέγετο πολυχρόνιος ποιῆσει ὁ Θεός τὴν ἀγίαν βασιλείαν ὅμηρ, ἐπειτα πολυχρόνιος ποιῆσει ὁ Θεός τὴν ἀγίαν βασιλείαν ὅμηρ, ἐξ οὐ, ἀντὶ ὅμηρ, σᾶτη, πολυχρόνιος ποιῆσει ὁ Θεός τὴν ἀγίαν βασιλείαν σᾶτη, ὅπερ πλειστάκις παρὰ Πορφυρογεννήτῳ εὑρται (αὐτόθι σ. 36, 37, 38,

1) Ἐκ πραγματείας D. C. Heseling ἐν Byzantinische Zeitschrift, τόμ. Α', σ. 379—391.

42 κτλ.). Ἐντεῦθεν ἄρα σύν τῷ χρόνῳ σᾶς = ὑμᾶς καὶ ὑμῶν.

Ὦς ἐκ τοῦ ἑνίκου σὲ ἐσχηματίσθη ὁ πληθυντικὸς σᾶς, οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἐκ τοῦ μὲ τὸ μᾶς, διπερ ὄμοιώς αἰτιατ. καὶ γενικ. εἶναι = ὑμᾶς καὶ ὑμῶν. Ἀλλοι (*Ψιχάρις* ἐν *Essai II*, σ. 227. G. Mayer ἐν *Rivista di Filologia* 1876, IV, σ. 270 καὶ W. Meyer) ἀποδέχονται, ὅτι τὸ μᾶς τοῦτο προῆλθε κατ' ἀφάρεσιν ἐκ τοῦ ὑμᾶς, εὑρηται δὲ πλειστάκις παρὰ Διγενεῖ *Ἀκρίτᾳ* (ι' αἰῶνι) ὡς αἰτιατ. (ἔκδοσ. K. Εὔθα καὶ E. Legrand 16, 43, 70) καὶ γενικ. (αὐτόθι 23, 46, 56, 67, 72, 73).

Οἱ Βυζαντίνοι ἄρα συγγραφεῖς, παρ' οἵς οἱ πρῶτοι τῶν νεωτέρων τύπων τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν μᾶς καὶ σᾶς εὑρηται, εἶναι οἱ τοῦ ι' αἰῶνος Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος καὶ Διγενής *Ἀκρίτας*.

Ἄλλ' ἐν τοῖς γλωσσικοῖς προϊοῦσι τοῦ ια' καὶ ιβ' αἰῶνος ἀπαντῶσιν ἀπαντεῖς σχεδὸν οἱ νεώτεροι τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, ἐσύ, ἐσοῦ, ἐσέ, ἐμέρα, ἐσφίρα, ἐσεῖς κτλ. Πᾶς δ' οἱ τύποι οὗτοι ἔγενοντο; Γνωστὸν ὅτι ἐν τοῖς κλασικοῖς χρόνοις πλὴν τῶν τύπων ἐμέ, ἐμοῦ, ἐμοί, ὑπῆρχον καὶ οἱ ἐγκλινόμενοι τύποι με, μου, μοι, ἐκεῖνοι μὲν ἐπὶ ἐμφάσεως, οὗτοι δ' ἀγενοὶ ἐμφάσεως ἐν χρήσει ὄντες. Τὸ πάλαι λοιπὸν ἐμφαντικὸν τοῦτο ε τοῦ α' προσώπου προσετέθη ἀπὸ τοῦ ια' αἰῶνος καὶ τοῖς τύποις τοῦ ιβ' προσώπου τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, οὕτω δ' ἐπλάσθησαν κατ' ἀναλογίαν ἐσύ, ἐσέ, ἐσοῦ. (*Γλυκᾶς*, ιβ' αἰῶνι, ἔκδοσ. Legrand, ἐσὺ 119, 124, 125. *Xoroiκόν τῶν ἐρ Μορέα πολέμων*, ιδ' αἰῶνι, ἔκδοσ. Buchon, ἐσὺ ποιημ. 52, 1057, 1174, ἐσοῦ πρόλογ. 288, ποιημ. 2581, 2906, ἐσὲ πρόλογ. 1093, ποιημ. 326, 2123).

Ἐκ τῶν τύπων ἐμὲ καὶ ἐσὲ προσθέσει τῆς καταλήξεως καὶ τῆς αἰτιατικῆς ἐμορφώθησαν οἱ τύποι ἐμὲν καὶ ἐσέν, ἐξ ὧν πάλιν διὰ τῆς καταλήξεως α τῆς αἰτιατικῆς παρήχθησαν εἰς φῶς οἱ τύποι ἐμέρα, ἐσφίρα, καὶ ἐκ τούτων διὰ τοῦ αὐτοῦ α οἱ ἐμέρα, ἐσφίρα. (*Πρόδρομος*, ιβ' αἰῶνι, III, ἔκδοσ. Legrand, ἐμέρ 631, ἐσφίρ 501, VI ἐμέρα 289, ἐσφίρ 365, 366, ἐσφίρα, 366. *Γλυκᾶς*, ἔκδοσ. Legrand, ἐσφίρ 242, 312. *Xoroiκόν τῶν ἐρ Μορέα πολέμων*, ἔκδοσ. Buchon, ἐμέρα πρόλογ. 74, ἐσφίρα ποιημ. 471, 1178. *Iliac Εμοριακού*, ιδ' αἰῶνι, ἔκδοσ. Legrand, ἐμέρ 18, 217, ἐμέρα 7, 262, ἐσφίρ 8, 107, 163, ἐσφίρα 7, 145, 184, ἐσφίρα 9, 242. *Διηγησίς παιδιόφραστος τῶν τετραπόδων ζώων*, ιδ' αἰῶνι, ἔκδοσ. Wagner, ἐμέρ 459, ἐσφίρ 591, 769, ἐσφίρα 188, 743). Ἀσύστατος ἄρα ἡ γνώμη, καθ' ἣν οἱ τύποι ἐμέρα, ἐσφίρα προῆλθον ἐκ τῶν διαλεκτικῶν τύπων τῶν κλασικῶν χρόνων ἐγών, ἐγώη, τίτη, οἴτινες 1500 τούλαχιστον ἔτη πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν τύπων ἐμέρα, ἐσφίρα εἰχον ἐκλίπει.

Ἐκ τοῦ σᾶς ἐσχηματίσθη ὄνομαστικὴ σετεῖ, ἀμφοτέρωθεν δὲ διὰ τοῦ ἐμφαντικοῦ ε οἱ τύποι ἐσφίρας. (*Διηγησίς ἐξαιρετοῦ Βελθάρδου τοῦ Ρωμαίου*,

ιγ' αἰῶνι κατὰ K. Krumbacher, *Gesch. d. Byzant. Litter.* σ. 444, ἔκδοσ. Legrand, 210. *Ιστορικὴ ἐξηγησίς περὶ Βελισαρίου*, ἔκδοσ. Wagner, 262). Τὰ (ἐ)σεῖς, (ἐ)σᾶς λοιπὸν ἔκτοτε κατέλαθον ἐν τῇ δημωδεῖ γλώσσῃ τὴν χώραν τῶν ὑμετέρων, ὑμᾶς, ἥτοι ἀπὸ 6 τούλαχιστον αἰώνων.

'Απὸ τῶν μέσων τοῦ ιδ' αἰῶνος παρέρχονται εἰς τὸ μέσον καὶ οἱ τόποι ἐμεῖς, (ἐ)μᾶς⁽¹⁾, σύτινες πιθανῶς δὲν προῆλθον ἐκ τῶν ὑμετέρων, ὑμᾶς, ἀλλ' ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῶν τύπων ἐμέ, ἐμέρα, ἐσύ, ἐσέ, ἐσφίρα, (ἐ)σεῖς, (ἐ)σᾶς. (*Xoroiκόν ἐρ Μορέα*, ἔκδοσ. Buchon, ἐμεῖς πρόλογ. 275, 473, 697, 771, ποιημ. 1053, 1371, 1380, 1384. *Παρασπόρδυλος Ζωτικός*, ιε' αἰῶνι, ἔκδοσ. Legrand, ἐμεῖς 373, ἐμᾶς 304. *Μπεργμαδῆ Λιπόκοπος*, ιε' αἰῶνι, ἔκδοσ. Legrand, ἐμεῖς 249, 351, 371, ἐμᾶς 146, 148, 291, 315).

Κατὰ ταῦτα ἄρα οἱ δημωδεῖς τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἐσύ, ἐσέ, ἐσφίρα, ἐμέρα, (ἐ)σεῖς, (ἐ)σᾶς, ἐμεῖς, (ἐ)μᾶς κτλ. Ήρξαντο μὲν κατ' ἀναλογίαν κλασικῶν τύπων δημιουργούμενοι τῷ ι' αἰῶνι, συνεπληρώθησαν δὲ τῷ ιδ', ἀλλ' ἔκτοτε οὐδεὶς νέος ἐπλάσθη τύπος. Καὶ ἐν τῇ δημιουργίᾳ δὲ τούτων οὐδὲν τὸ ζενικόν οὔτ' ἔγγυθεν οὔτε πόρρωθεν εἶναι δυνατόν νά ἐνίδη τις, ἀλλὰ τὰ πάντα καθερᾶ ἐλληνικά καὶ Ἑλληνικῶς γενόμενα.

ΠΟΙΚΙΛΗ ΣΤΟΑ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τῆς φιλογενείας, φιλομουσίας καὶ εὐποίας τῶν ἀγαλαῶν τοῦ ἡμετέρου Γένους τέκνων, τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, δι' ὧν πεπτωκότες ἐκ γήρως καὶ χαλεπῶν νοσημάτων ἀνεκτοδάμεθα τὴν ὑγίειαν καὶ τὸ νεανικὸν σφρύγος καὶ ἔντιμον καὶ αὐθικός κατελάδομεν δέσιν μεταξὺ τῶν νεωτέρων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, μίαν τῶν ἐκπρεπεστάτων ὄμολογουμένων εἰκόνων παρέχει ὁ ἐν Μασσαλίᾳ Στέφανος ὁ Ζαφειρόπουλος.

Τὸν εἰκόνα αὐτοῦ δίδοντες σήμερον διὰ τῆς Εβδομάδης ημέρας Ἐπιθεωρίας σε ωρά δὲν θὰ ἐπικειμένωμεν τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσφ τὰ ἐκφανέστατα ίσως τεκμήρια τῆς φιλογενείας καὶ εὐποίας τῶν τοιούτων ἀνδρῶν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν εὐεργετηθέντων βαθέως μὲν ἐγκεχαραγμένα, ἀλλὰ καὶ ἐπιμελῶς κατ' ἐπιταγὴν τῶν εὐεργετῶν συγκρυπτόμενα, ἀδύνατον ἀποφαίνουσι τῷ βιογραφοῦντι τὴν ὁρθὴν καὶ δικαιαν παράστασιν τῶν εἰκόνων αὐτῶν. "Αλλως δὲ τοῦ ἔθνους η εὐγνωμοδύνη ἀνεγείρει αὐτοῖς τηλικαῦτα δόξης καὶ κλέους ἀγηράτου μνημεῖα, ὥστε πρὸ τούτων πᾶς δόγμας μάταιον τι φαίνεται καὶ κενόν. Καὶ ἀληθῶς τις λό-

1) Ἐκ τῶν τύπων ἐμᾶς καὶ μᾶς ὃ δεύτερος ἀρχαιτερος, ὡς ἐρρήθη ἀνωτέρω, ἔτε ἀπαντῶν τὸ πρῶτον παρὰ Διηγησίς ἐξαιρετοῦ Βελθάρδου τοῦ Ρωμαίου, ιε' αἰῶνι.